ΕΤΟΣ Γ'. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 3 Νοεμβρίου 1913 ΑΡΙΘ. 150.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΜΕΝΙΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ.—*Ἡ προσευχή. Ὁμιλία εἰκοστὴ δευτέρα. Ποῦ ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα;*

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΑΙ ΑΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ. — *Λειτουργικαὶ ὁμιλίαι. Ὁμιλία τριακοστὴ ὀγδόη. (Α'. Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῶν Χριστιανικῶν μυστηρίων).*

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΒ'.

ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ ΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΩΜΕΘΑ;

«*Γέγραπται, ὁ Οἶκός μου οἶκος προσευχῆς » κληθήσεται*». *(Ματθ. κα' 13)*

Κατεδείξαμεν εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν, πότε ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα, εἰς τὴν σημερινὴν καταδείξομεν καὶ τὸ ποῦ εἰς ποῖον δηλονότι τόπον ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα.

Λοιπὸν ποῦ ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα;

Ἐὰν ἡ ἐρώτησις ἐτίθετο κατ' ἄλλον τρόπον ἤτοι, ποῦ δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα, τὸ ζήτημα θὰ ἦτο ἤδη λελυμένον· διότι καὶ προηγουμένως ἔχομεν εἰπῆ, ὅτι πανταχοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα, ὅπως καὶ ὁ Προφήτης Δαυῒδ λέγει *«ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον»*. Ἐν παντὶ τόπῳ θέλει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νὰ προσευχώμεθα, ὅπως γράφει εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ τὸν Ἀπόστολον Τιμόθεον· *«βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ»*. Ἐκτὸς τούτων ἔχομεν καὶ παραδείγματα καταδεικνύοντα, ὅτι δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα ἐν παντὶ τόπῳ. Ὁ Ἐζεκίας προσεύχεται ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ κλίνης, ὁ Ἰὼβ ἐπὶ τῆς κοπρίας, ἐν ᾗ κατέκειτο, ὁ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων, ὁ Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους, ὁ λῃστὴς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ φυλακῇ καὶ μάλιστα ἁλύσσεσι δεδεμένος. Ἐν παντὶ τόπῳ δυνάμεθα νὰ προσευ-

χώμεθα, καὶ περὶ τούτου πείθει ἡμᾶς ὁ ἑξῆς ἁπλούστατος συλλογισμός. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι πανταχοῦ παρών; Δὲν εἴμεθα ἐν αὐτῷ ὅπως ὁ ἰχθῦς ἐντὸς τοῦ ὕδατος; Λοιπὸν ἐν παντὶ τόπῳ δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα· *«ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον».*

Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα ζητήματα, ἤτοι τὸ ποῦ ***ὀφείλομεν*** νὰ προσευχώμεθα, καὶ τὸ ποῦ ***δυνάμεθα*** νὰ προσευχώμεθα δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ζήτημα. Ἄλλο τὸ ἓν καὶ ἄλλο τὸ ἕτερον. Εἶναι ὡσὰν νὰ λέγω· παραδέχομαι ὅτι δύναμαι ἐν παντὶ τόπῳ νὰ προσεύχωμαι, ἀλλὰ καὶ δὲν ὑπάρχει τόπος καθωρισμένος, ἀφιερωμένος ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν προσευχήν; Δὲν ὑπάρχει τόπος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὄχι μόνον νὰ δύναμαι, ἀλλ' ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ νὰ ἦμαι ὑποχρεωμένος νὰ προσεύχωμαι; Μάλιστα· ὁ τόπος οὗτος, ἢ μᾶλλον οἱ τόποι οὗτοι ὑπάρχουσιν· εἶναι δὲ αἱ Ἐκκλησίαι. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ τόπος ὁ καθιερωμένος διὰ τὴν προσευχήν. Ἡ Ἐκκλησία δύναται νὰ ἦναι οἰκοδομὴ μεγαλοπρεπής, ἀλλὰ πολλάκις εἶναι καὶ οἰκοδομὴ ταπεινὴ καὶ εὐτελής. Ὑπάρχουσιν Ἐκκλησίαι οὐδόλως διαφέρουσαι τοῦ σπηλαίου τῆς Βηθλεέμ· ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἁπλαῖ οἰκοδομαί, δὲν εἶναι κοινὰ οἰκήματα, εἶναι οἰκήματα φέροντα τὸ ἰδιαίτερον ἐκεῖνο καὶ ἱερὸν ὄνομα «***Οἶκος Θεοῦ***», εἶναι οἱ τόποι ἐν οἷς ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα. Λοιπόν, ποῦ ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα; Ἂν καὶ δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα ἐν παντὶ τόπῳ, ἐν τούτοις ***ὀφείλομεν,*** εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ προσευχώμεθα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ Οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. «*Γέγρα-» πται· ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς ἐστι*». Ἀλλὰ πόθεν αἱ Ἐκκλησίαι ἔλαβον τὸ ὄνομα *οἶκος προσευχῆς;* Πόθεν αἱ Ἐκκλησίαι κέκτηνται τὸ προνόμιον τοῦτο νὰ ἦναι *οἶκος προσευχῆς;*

Αἱ Ἐκκλησίαι εἶναι τόπος καθωρισμένος διὰ τὴν προσευχὴν ἐκ τοῦ ὅτι ***καθιεροῦνται*** πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς καθιερώσεως τῶν ἱερῶν Ναῶν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν καὶ τελετὴν τῶν ἐγκαινίων ἀπευθύνομεν πρὸς τὸν Θεὸν τὴν ἑπομένην εὐχήν. «Δέσποτα Κύριε, » ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν.... κατάπεμψον τὸ Παναγιόν σου Πνεῦμα, τὸ » προσκυνητὸν καὶ παντοδύναμον, καὶ ἁγίασον τὸν Οἶκον τοῦτον· πλή- » ρωσον αὐτὸν φωτὸς ἀϊδίου· αἱρέτισον αὐτὸν εἰς κατοικίαν σήν· ποίη- » σον αὐτὸν σκήνωμα δόξης σου· κατακόσμησον αὐτὸν τοῖς θείοις σου » καὶ ὑπερκοσμίοις χαρίσμασι, κατάστησον αὐτὸν λιμένα χειμαζομένων, » ἰατρεῖον παθῶν, καταφυγὴν ἀσθενῶν, δαιμόνων φυγαδευτήριον, ἐν τῷ » εἶναι τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀνεῳγμένους ἐπ' αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, » καὶ τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν δέησιν τῶν ἐν φόβῳ σου καὶ εὐλα- » βείᾳ ἐν αὐτῷ εἰσιόντων, καὶ ἐπικαλουμένων τὸ πάντιμον καὶ προσκυ- » νητὸν ὄνομά σου· ὅσα ἂν αἰτήσωνταί σε, καὶ σὺ ἀκούσεις ἐν τῷ οὐρανῷ » ἄνω, καὶ ποιήσεις ἔλεος καὶ ἵλεως ἔσῃ αὐτοῖς. Φύλαξον αὐτὸν ἕως τῆς » συντελείας τῶν αἰώνων ἀσάλευτον, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ Θυσιαστήριον, Ἅγιον » Ἁγίων ἀνάδειξον, ***τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου σου Πνεύ- » ματος***· δόξασον αὐτὸν ὑπὲρ τὸ κατὰ νόμον ἱλαστήριον, ὥστε, τὰς ἐν » αὐτῷ τελουμένας ἱερουργίας, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιόν σου Θυσια- » στήριον καταντᾶν, καὶ τὴν χάριν ἡμῖν κομίζειν τῆς σῆς ἀχράντου ἐπι- » σκιάσεως»..... «Προσπίπτομέν σοι τῷ αἰωνίῳ Θεῷ, λέγομεν ἐν ἄλλῃ » εὐχῇ τῶν ἐγκαινίων, καὶ δεόμεθά σου, εὔσπλαγχνε. ***Τὸν πρὸς τὴν σὴν***

» *ὑμνῳδίαν* οἰκοδομηθέντα τοῦτον Ναὸν τῆς θείας σου πλήρωσον δόξης, » καὶ τὸ παρὸν Θυσιαστήριον Ἅγιον Ἁγίων ἀνάδειξον· ὥστε ἡμᾶς, » παρεστῶτας αὐτῷ, ὡς τῷ φρικτῷ τῆς Βασιλείας σου Θρόνῳ ἀκατακρί- » τως λατρεύειν σοι.... καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τῇ σῇ προσφέροντας » ἀγαθότητι».... Ἐν τῇ καθιερώσει δὲ τοῦ ἱεροῦ Θυσιαστηρίου εὐχόμεθα οὕτω. «Δεόμεθά σου, Δέσποτα πολυέλεε. Πλήρωσον δόξης, καὶ ἁγια- » σμοῦ, καὶ χάριτος τὸ Θυσιαστήριον τοῦτο, ὥστε μεταποιεῖσθαι τὰς ἐν » αὐτῷ προσφερομένας σοι ἀναιμάκτους θυσίας, εἰς τὸ ἄχραντον Σῶμα, » καὶ τὸ τίμιον Αἷμα τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ » Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς σωτηρίαν παντὸς τοῦ λαοῦ σου». Ἰδού, τί εἶναι ὁ ἱερὸς Ναός, ἰδοὺ τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Δὲν εἶναι ὁ οἱοσδήποτε τόπος τῆς προσευχῆς, ἀλλ' εἶναι Οἶκος Θεοῦ καθοσιωμένος, ἡγιασμένος καὶ καθιερωμένος *τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Παναγίου Πνεύματος* εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τέλεσιν τῆς ἀναιμάκτου θυσίας.

Τὰς Ἐκκλησίας ἀναδεικνύουσιν οἴκους προσευχῆς καὶ τὰ ἐν αὐταῖς τελούμενα, καθὼς καὶ τὰ περικοσμοῦντα αὐτὰς ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ σύμβολα. Τὰ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τελούμενα εἶναι τὸ ἱερὸν κήρυγμα, εἶναι ἡ θεία λειτουργία, ἤτοι ἡ προσφορὰ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, εἶναι ἡ τέλεσις τῶν θείων Μυστηρίων, ἐξ ὧν τὸ μὲν εἰσάγει ἡμᾶς εἰς τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναδεικνύει Χριστιανούς, τὸ δὲ ἐπιτίθησιν εἰς ἡμᾶς τὴν σφραγῖδα τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄλλο τρέφει ἡμᾶς μὲ τὴν οὐράνιον ἐκείνην τροφὴν τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἄλλο θεραπεύει τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀπὸ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀσθενειῶν, καὶ ἄλλα ἄλλας θαυμαστὰς καὶ ὑπερφυεῖς ἔχουσιν ἐνεργείας. Τὰς Ἐκκλησίας πρὸς τούτοις κοσμοῦσιν ἱερὰ ἀντικείμενα ἐκπέμποντα τὴν εὐλογίαν καὶ τὸν ἁγιασμόν, ὁποῖα εἶναι ἡ Ἁγία Τράπεζα, ἥτις εἶναι Θρόνος Θεοῦ, εἶναι ἡ πέτρα ἐξ ἧς πηγάζουσι καὶ κατακλύζουσι τὸν Χριστιανικὸν λαὸν κύματα θείας χάριτος, ὅπως ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ πέτρας ἐξῆλθεν ὕδωρ σωτήριον διὰ τὸν ἀρχαῖον λαόν· εἶναι ὁ τίμιος Σταυρὸς ὅστις κηρύττει ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐφ' οὗ εὑρίσκεται τὴν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Τὰς Ἐκκλησίας προσέτι ἐξωραΐζουσι καὶ τὰ ἱερὰ σύμβολα καὶ αἱ τελεταί, τὰ θυμιάματα, αἱ εὐλογίαι, αἱ ὑμνολογίαι, τὸ ἡγιασμένον ὕδωρ, οἱ εὐλογημένοι ἄρτοι, αἱ ἱεραὶ εἰκόνες, αἱ ἱεραὶ λυχνίαι, αἱ λαμπάδες καὶ πληθὺς ἄλλων ἱερῶν συμβόλων, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουσιν ὡς κλίμακες, δι' ὧν ὁ Χριστιανὸς ἐξυψοῦται μέχρι τοῦ Θεοῦ. Εἴπομεν ἄλλοτε ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ ἐξύψωσις, ἡ ἀνάβασις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξυψωθῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην τῆς βοηθείας καὶ αἰσθητῶν σημείων· ἔχει ἀνάγκην συμβόλων, τελετῶν, ἑορτῶν θρησκευτικῶν, ὑμνολογιῶν καὶ πληθύος ἄλλων αἰσθητῶν σημείων. Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ὁ ἕτερος λόγος, δι' ὃν αἱ Ἐκκλησίαι εἶναι καθωρισμέναι διὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διότι ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τελοῦνται καὶ περιλαμβάνονται πάντα τὰ συντελοῦντα καὶ διευκολύνοντα τὴν ἀνάβασιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν λατρείαν αὐτοῦ.

Τρίτον, αἱ Ἐκκλησίαι εἶναι καθιερωμέναι διὰ τὴν προσευχήν, ὡς ἐκ

τοῦ χαρακτῆρος τὸν ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ προσλάβῃ ἡ προσευχὴ κατὰ ὡρισμένας ἡμέρας καὶ ἐποχάς. Ποῖος δ' εἶναι ὁ χαρακτὴρ οὗτος; Τοῦτο καὶ προηγουμένως εἴπομεν· ἡ καθαρῶς ἐσωτερικὴ προσευχὴ δὲν ἀρκεῖ. Ἐὰν δὲν ἐξωτερικεύηται αὕτη, οὐχὶ βεβαίως καθ' ἑκάστην, ἀλλὰ κατὰ διαστήματα, δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἐξασθενίσῃ. Ἡ ἐξωτερικὴ δὲ προσευχὴ δὲν δύναται νὰ γίνηται ἐν κρυπτῷ· δέον νὰ γίνηται φανερά, ὁ δὲ λαὸς νὰ λαμβάνῃ εἰς αὐτὴν μέρος ὡς λαός. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι ἡ προσευχὴ δέον ἵνα ᾖ δημοσία, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται καὶ οἶκος προσευχῆς δημόσιος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο πρέπει καὶ ὁ οἶκος τῆς προσευχῆς τοῦ λαοῦ νὰ ἦναι μέγας, εὐρύχωρος, διὰ νὰ περιλάβῃ τὸν λαόν, ὁλόκληρον λαόν. Ἐν τῇ δημοσίᾳ προσευχῇ τοῦ λαοῦ, ἥτις γίνεται κατὰ Κυριακὴν καὶ κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς ἀπαιτεῖται ***Ἐκκλησία μεγάλη***.... Ἀλλ' ἐνταῦθα εὔκαιρον εἶναι νὰ παρατηρήσωμεν καὶ τὸ ἑξῆς. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν. *«οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ » εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»*. Ἐὰν δέ εἰσι συνηγμένοι ἑκατὸν ἢ χίλιοι τί θὰ συμβῇ; Καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας, ἡ ἕνωσις ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν. Ὅταν οἱ Νινευῖται ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου, ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τοῦ εὐτελεστέρου τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, ἤρχισαν νὰ προσεύχωνται καὶ νὰ ἐξαιτῶνται τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐκάμφθη. Λοιπὸν οἱ ἀπὸ κοινοῦ προσευχόμενοι ἐν Ἐκκκησίᾳ ἔχουσι μείζονας καὶ ζωηροτέρας τὰς ἐλπίδας ὅτι ἡ προσευχὴ αὐτῶν θέλει εἰσακουσθῇ.

Χριστιανοί μου ἀγαπητοί! Δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα ἐν παντὶ τόπῳ, ἀλλ' ὀφείλομεν, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι, ἔχομεν, ἑνὶ λόγῳ, καθῆκον ἀπαράβατον, νὰ προσευχώμεθα ἐν τῷ ***Οἴκῳ τῆς προσευχῆς*** ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἤτοι ἐν Ἐκκλησίᾳ καθηγιασμένῃ διὰ τῶν ἱερῶν ἐγκαινίων καὶ τῆς ἐν αὐτῇ καταθέσεως Ἁγίων Λειψάνων. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μετὰ πάντων. Ἀμήν.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΛΗ΄.

Α΄. Η ΑΛΗΘΗΣ ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

«Σύγκεινται δὲ τὰ Μυστήρια ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ » ὑπερφυοῦς· οὐκ εἰσὶ δὲ ψιλὰ σημεῖα τῶν ἐπαγγελιῶν » τοῦ Θεοῦ..... Ὁμολογοῦμεν δ' αὐτὰ εἶναι ὄργανα » δραστικὰ τοῖς μυουμένοις χάριτος ἐξ ἀνάγκης».

(Δοσιθ. ὁμολ.)

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐμάθαμεν εἰς τὴν προηγουμένην διδαχήν, ὅτι διὰ τὴν δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἤγουν διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἀπαιτεῖται μὲν νὰ ἔχωμεν πίστιν εἰς ὅ,τι μᾶς διδάσκει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἀπαι-

τεῖται δὲ νὰ ἐκτελέσωμεν καὶ ἔργα θεάρεστα· ἀλλ' εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς τοῦτο καὶ ἡ θεία χάρις. Ἡ χάρις δὲ τοῦ Θεοῦ μεταδίδεται εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν Μυστηρίων. Ἀλλὰ τί ἀκριβῶς εἶναι τὰ Μυστήρια; πόσα εἶναι κατὰ τὸν ἀριθμόν; ποῖα εἶναι τὰ αἰσθητὰ σημεῖά των; πῶς δὲ δι' αὐτῶν μεταδίδεται ἡ θεία χάρις; πόθεν τέλος ἐξαρτᾶται ἡ ἀποτέλεσις τῶν Μυστηρίων; Ἰδοὺ πολὺ σπουδαῖα ζητήματα, περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἀνωφελὲς νὰ κάμωμεν τὸν πρέποντα λόγον. Σήμερον θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ ἀναπτύξωμεν τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν καὶ σημασίαν τῶν Μυστηρίων.

Τί εἶναι λοιπὸν τὰ Χριστιανικὰ Μυστήριά; Τοῦτο θὰ εἶναι τὸ σημερινόν μας θέμα. Καὶ πρῶτον τί εἶναι τὸ *σημεῖον* καὶ ποίαν σημασίαν κοινῶς ἀποδίδομεν εἰς αὐτό; Μὲ ὀλίγα παραδείγματα θά σας δώσω νὰ ἐννοήσετε τὸ ζητούμενον. Ὅταν περνῶμεν ἀπὸ δρόμον γεμάτον ἀπὸ σκόνιν ἢ λάσπην ἢ ἀπὸ μέρος νεωστὶ καλλιεργημένον, ἢ ἀπὸ τὴν ἀμμώδη παραλίαν τῆς θαλάσσης παρατηροῦμεν ἐνίοτε ἴχνη ποδῶν ἀνθρώπων ἢ καὶ ζῴων. Τί συμπεραίνομεν τότε; Ὅτι ἀπὸ τὰ μέρη ταῦτα ἐπέρασαν ἄνθρωποι ἢ καὶ ζῷα. Ἄλλο παράδειγμα· ὁ καπνὸς εἶναι ἐλαφρότερος ἀπὸ τὸν ἀέρα· διὰ τοῦτο ἡ φυσικὴ τοῦ καπνοῦ διεύθυνσις εἶναι ἡ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ἄνω, ἡ κατακόρυφος ἢ ἡ κάθετος διεύθυνσις. Ὅταν λοιπὸν ἴδωμεν τὸν καπνὸν τῆς καπνοδόχου ἐργοστασίου τινὸς νὰ διευθύνεται πρὸς νότον, τί συμπεραίνομεν ἀπ' ἐδῶ; Ὅτι φυσσᾷ ὁ βόρειος ἄνεμος. Ἐκ τούτων ἐννοεῖτε τώρα τί θὰ εἴπῃ σημεῖον. Σημεῖον εἶναί τι, τὸ ὁποῖον, ὅταν παρουσιάζεται εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν, μᾶς δίδει τὴν ἰδέαν ἑνὸς ἄλλου πράγματος. Τοιαῦτα δὲ σημεῖα ὑπάρχουν ἄπειρα· καὶ ἄλλα μὲν εἶναι φυσικὰ ὅπως τὰ ἀνωτέρω, ἄλλα δὲ τεχνητὰ ἢ συνθηματικά· ἔχουν δὲ σπουδαίαν σημασίαν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον. Ἐπὶ παραδείγματι· ὁ λόγος μας, ἡ γραφή μας, ὁ χαιρετισμός, ἡ καθαριότης, τὸ παράσημον, ἡ σημαία τῆς Πατρίδος, ὅλα ταῦτα εἶναι σημεῖα, τῶν ὁποίων ἡ παρατήρησις ἀναπαριστᾷ εἰς τὸν νοῦν μας μίαν ἄλλην ἔννοιαν, τὴν ἔννοιαν τῆς πατρίδος, τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις ἐν καιρῷ πολέμου ἢ ἐν καιρῷ εἰρήνης, τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, τὴν καλὴν ἀνατροφήν, τὸν ψυχικὸν χαρακτῆρα, τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν, μὲ τοὺς ὁποίους σχετίζονται τὰ σημεῖα καὶ τὰ σύμβολα ταῦτα. Τώρα ἂς κάμωμεν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν προειρημένων. Οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν, ὡς εἴδομεν, τὰ σημεῖα ἢ τὰ σύμβολά μας, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων μεταδίδομεν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον τὰς σκέψεις μας καὶ τὰς ἰδέας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἔχει τὰ αἰσθητὰ σύμβολά του καὶ σημεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἠθέλησεν ἐν τῇ ἄκρᾳ του σοφίᾳ νὰ μεταδίδῃ πρὸς ἡμᾶς τὴν χάριν αὐτοῦ. Τὰ μέσα ταῦτα τῆς μεταδόσεως τῆς θείας χάριτος εἶναι τὰ Μυστήρια, τὸ Βάπτισμα δηλαδή, τὸ Χρῖσμα, ἡ Εὐχαριστία, ἡ Μετάνοια, ἡ Ἱερωσύνη, ὁ Γάμος καὶ τὸ Εὐχέλαιον. Ὥστε, ὅταν παριστάμεθα εἰς τὴν τέλεσιν, ἐπὶ παραδείγματι, τοῦ Μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος, ὁδηγούμεθα ἐξ ὅσων βλέπομεν καὶ ἀκούομεν εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι καθὼς τὸ ὕδωρ καθαρίζει τὸ σῶμα τοῦ βαπτιζομένου, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ θεία Χάρις καθαρίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας. Ἐπίσης ἡ χρίσις τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος τοῦ νεοφωτίστου διὰ τοῦ Ἁγίου Μύρου

εἶναι θεῖον σημεῖον, τὸ ὁποῖον μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ θεία Χάρις μεταδίδεται εἰς τὸν Χριόμενον πρὸς ἠθικὴν αὐτοῦ ἐνίσχυσιν καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ζωῆς. Καὶ διὰ νὰ μὴ μακρύνω τὸν λόγον, ἀναφέρων ἓν ἕκαστον ἐκ τῶν Μυστηρίων, ὁσάκις εἴμεθα μάρτυρες καὶ θεαταί, ἢ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ δεχόμενοι τὸ Μυστήριον, ἢ εἴμεθα οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ Μυστηρίου τούτου, δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ παραδεχώμεθα ἐνταῦθα τὴν παρουσίαν καὶ μετάδοσιν τῆς θείας Χάριτος. Βεβαίως δὲν βλέπομεν αὐτὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μας, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ τὴν ἀντιληφθῶμεν διὰ τῶν σωματικῶν μας αἰσθήσεων. Διότι ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀόρατος καὶ δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ μὲ τοῦτο δὲν ἕπεται, ὅτι δὲν εἶναι βεβαία ἡ παρουσία τῆς Θείας Χάριτος, τόσον βεβαία ὡς ἐὰν τὴν ἔβλεπα καὶ ἤγγιζα αὐτὴν μὲ τὸν δάκτυλόν μου· διά τί; Διότι βλέπω τὸ σημεῖον αὐτῆς, τὸ Μυστήριον δηλαδή, καὶ ἀντιλαμβάνομαι διὰ τῶν αἰσθήσεών μου τὸ αἰσθητὸν μέσον τῆς μεταδόσεώς της, ἤτοι πάλιν τὸ Μυστήριον. Ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν εἰς τὴν ἄμμον καὶ τὴν σκόνιν, ἢ τὸ παράσημον εἰς τὸ στῆθος τοῦ ἀξιωματικοῦ ἢ τοῦ στρατιώτου, μᾶς βεβαιοῦν, ὅτι ἀπ' ἐκεῖ μὲν ἐπέρασε ζωντανὸν πρᾶγμα, ἐδῶ δὲ ὅτι ἐδείχθη μεγάλη ἀνδρεία ἐν καιρῷ τῆς μάχης.

Ὥστε, ἀγαπητοί, ἐὰν ἐξ ὅσων εἴπαμεν ἀνωτέρω ἔπρεπε νὰ ὁρίσωμεν μὲ ὀλίγας λέξεις τὴν ἔννοιαν τῶν Μυστηρίων, θὰ ἐλέγαμεν περὶ αὐτῶν, ὅτι εἶναι αἰσθητὰ σημεῖα τῆς ἀοράτου θείας Χάριτος, αἰσθητὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ὥρισεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι μέχρις ἐδῶ μόνον φθάνει ἡ σημασία τῶν Μυστηρίων μας. Δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι τὰ Μυστήρια ἡμῶν εἶναι ἁπλῶς καὶ μόνον σημεῖα καὶ ἐνέχυρα τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, ἢ ὅτι εἶναι ἐξωτερικαί τινες τελεταί, αἱ ὁποῖαι τάχα καθιερώθησαν ἁπλῶς διὰ νὰ διεγείρουν καὶ ἐνισχύουν τὴν ἐσωτερικήν μας πίστιν. Τοιαῦτά τινα φρονοῦν καὶ διδάσκουν οἱ προτεστάνται, οἵτινες παρανοοῦν τὰ Μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ, ταυτίζοντες αὐτὰ ἐσφαλμένως μὲ τὰς μυστηριώδεις τελετὰς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Διότι εἶχε λάβει καὶ ὁ Ἰουδαϊσμὸς συμβολικάς τινας καὶ μυστηριώδεις πράξεις καὶ τελετάς, εἰς τὰς ὁποίας ἀπέδιδον οἱ Ἰουδαῖοι μεγίστην εὐλάβειαν καὶ προσοχήν· τοιαῦται δὲ ἦσαν ἡ περιτομή, ὁ πασχάλιος ἀμνός, αἱ καθημεριναὶ θυσίαι, αἱ ἀπολούσεις καὶ οἱ καθαρμοί, καὶ αἱ παρόμοιαι τελετουργικαὶ διατάξεις. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἦσαν ἁπλᾶ σημεῖα, τὰ ὁποῖα παρίστανον μόνον καὶ προανήγγελον τὴν θείαν χάριν, χωρὶς καὶ νὰ μεταδίδουν πράγματι αὐτήν· ἦσαν ἁπλῶς προεικονίσματα τῆς θείας χάριτος καὶ σκιαὶ τῶν μελλόντων. «Ἀδύνατον γάρ, ἀποφαίνεται ὁ Παῦλος, ἀδύνατον αἷμα ταύ-
»ρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας». Τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων ἀφαιροῦσι μόνον τὰ Χριστιανικὰ Μυστήρια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ψιλὰ σύμβολα τῶν θείων ὑποσχέσεων, ἀλλὰ δι' αἰσθητῶν πραγμάτων μεταδίδουσιν εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· διότι ἄλλως δὲν θὰ διέφεραν ἀπὸ τὰ ἰουδαϊκὰ μυστήρια. «Σύγκεινται δέ, παρατηρεῖ εἷς ἐκ τῶν ἡμετέ-
» ρων ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν καὶ λογιωτάτων Θεολόγων, σύγκεινται δὲ
» τὰ Μυστήρια, ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ὑπερφυοῦς, οὐκ εἰσὶ δὲ ψιλὰ σημεῖα
» τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ. Οὕτω γὰρ οὐκ ἂν διενήνοχε τῆς περιτομῆς,

» οὗ τί ἀθλιώτερον ; Ὁμολογοῦμεν δὲ αὐτὰ εἶναι ὄργανα δραστικὰ τοῖς » μυουμένοις χάριτος ἐξ ἀνάγκης». Οὕτω π. χ. τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας δὲν εἶναι ἁπλῶς σύμβολον, ἀλλ' εἶναι ὄργανον μεταδοτικὸν τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς εἰς τὸν εἰλικρινῶς μετανοοῦντα καὶ ἐξομολογούμενον τὰ ἁμαρτήματά του. Τὸ αὐτὸ ἀληθεύει καὶ περὶ τῶν λοιπῶν Μυστηρίων· καὶ αὐτὰ εἶναι ὄργανα μεταδοτικὰ τῆς θείας Χάριτος· κατὰ τοῦτο δὲ διαφέρουσι τὰ ἰδικά μας Μυστήρια ἀπὸ τὰ ἰουδαϊκά, καθ' ὅτι ἐκεῖνα μέν, ἤτοι τὰ Χριστιανικὰ Μυστήρια ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ μεταδίδουν τὴν θείαν Χάριν, ταῦτα δέ, ἤγουν τὰ ἰουδαϊκὰ δὲν ἠδύναντο νὰ μεταδίδουν αὐτήν, ἀλλὰ μόνον νὰ τὴν προεικονίζουν καὶ νὰ τὴν προαναγγέλλουν εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

Ἀλλὰ τώρα ἴσως ἐρωτήσῃ τις· πῶς γίνεται ἡ διὰ τῶν Μυστηρίων μετάδοσις τῆς θείας Χάριτος; Μήπως ταῦτα ἐνεργοῦσιν ὡς διὰ μαγείας; Ἆρά γε ἡ ἐνέργεια τῶν Μυστηρίων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἠθικὴν ποιότητα τῶν ἐκτελεστῶν; Τίποτε ἀπὸ αὐτά, Χριστιανοί μου. Βεβαίως ὁ ἱερεύς, ὅστις τελεῖ τὰ ἅγια Μυστήρια, ὀφείλει νὰ εἶναι εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ ὡς ἀπαραίτητα προσόντα ἐκ μέρους του ἀπαιτοῦνται ἡ πίστις καὶ ἡ ἠθικότης. Ἀλλὰ τὰ προσόντα ταῦτα ἀπαιτοῦνται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ δύο λόγους, τοὺς ἑξῆς: Πρῶτον διότι τὰ ἅγια πρέπει βεβαίως νὰ ὑπηρετῶνται ὑπὸ τῶν ἁγίων· δεύτερον, διότι ὁ λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου καὶ ὡς πνευματικὸς πατὴρ καὶ ὡς διδάσκαλος τῶν Χριστιανῶν δὲν πρέπει νὰ στερῆται τὰ δύο πρώτιστα ἐποικοδομητικὰ στοιχεῖα τῆς πίστεως καὶ ἀρετῆς. Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μεταδώσῃ τις εἰς τοὺς ἄλλους ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος δὲν ἔχει; Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἱερεύς, ὁ τελεστὴς τῶν ἱερῶν Μυστηρίων, εἶναι, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ἀσεβής, καὶ ἡ ἠθική του ποιότης δὲν εἶναι ἡ ἐμπρέπουσα εἰς τὴν ἱερατικήν του ἰδιότητα, δυνατὸν μὲν νὰ σκανδαλίζῃ τοὺς Χριστιανούς, βλάπτων αὐτοὺς ἠθικῶς ἀντὶ νὰ τοὺς ὠφελῇ, δυνατὸν προσέτι νὰ κολάζῃ καὶ τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν ἱερατικήν του ἀναξιότητα. Ἀλλὰ μὲ τοῦτο δὲν ἕπεται ὅτι καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα Μυστήρια ζημιοῦνται· ὅτι δηλαδὴ τὰ Μυστήρια δὲν ἔχουν τὴν σωτήριον ἐνέργειάν των, ὡς ἐὰν αὕτη νὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἱερέως, ὅστις εἶναι ἁπλοῦν ὄργανον, καὶ ὄχι ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι κυρίως ὁ τελεστὴς τῶν Μυστηρίων καὶ ὁ μεταδότης τῆς θείας Χάριτος. Ἐὰν ἡ πλήρης καὶ τελεία τέλεσις τῶν ἱερῶν Μυστηρίων ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἠθικῆς τελειότητος καὶ τῆς πίστεως τῶν ἐκτελούντων αὐτὰ Κληρικῶν, τότε βεβαίως οἱ Χριστιανοὶ δὲν θὰ ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τὴν ὁποίαν ἐπιδιώκουν διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἱερῶν Μυστηρίων. Πότε δηλαδή; Ἐὰν ἤθελεν ὑποτεθῇ, ὅτι τὰ Μυστήρια δὲν ἔχουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χάριν, μεταδιδομένην εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἀνεξαρτήτως τῆς ἠθικῆς ποιότητος τῶν τελούντων αὐτά. Τί δὲ μόνον ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἐκ μέρους τῶν ἐκτελεστῶν τῶν Μυστηρίων; Νὰ εἶναι ἱερεῖς, κανονικῶς χειροτονηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου. Τί ἄλλο ἀπαιτεῖται ἀπὸ μέρος τοῦ ἱερέως; Ἡ θέλησις αὐτοῦ νὰ τελέσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τελεῖ ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ τέλεσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν Μυστηρίων κατὰ τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καθορισθέντα τρό-

πον, αὐστηρῶς ἀπαγορευομένης πάσης προσθήκης, ἢ παραλείψεως ἢ μεταβολῆς εἰς τὰς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καθωρισμένας τελετάς. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους εἶναι ἔγκυρος, κανονική, πλήρης καὶ ἀποτελεσματικὴ ἡ τέλεσις τῶν ἱερῶν Μυστηρίων. Ὑπὸ ποίους δηλαδή, διὰ νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν ὅλα τὰ λεχθέντα εἰς τὴν ὁμιλίαν ταύτην; Ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς «θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι»· εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἀποβλέπει ἡ περὶ αὐτῶν θεία πρόνοιά του. Καὶ ἐνίοτε μὲν ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων. Παράδειγμα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις ἀπὸ διώκτου τῆς Ἐκκλησίας μετεβλήθη διὰ τῆς ἐξαιρετικῆς τοῦ Θεοῦ Χάριτος εἰς «σκεῦος τῆς ἐκλογῆς». Παράδειγμα τόσοι ἄλλοι ἄνθρωποι, οἵτινες τὴν ἐπιστροφήν των εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας ὀφείλουν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν παρ' αὐτοῖς ἐνέργειαν τῆς θείας Χάριτος. Παράδειγμα ἄλλο ἡ τόσον ταχεῖα ἐπιστροφὴ τῆς ἀρχαίας ἐθνικῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἥτις βεβαίως εἶναι ἔργον τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, θαυμασίως ἐνεργήσαντος εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένων ἀνθρώπων. Ἀλλὰ τὸ εἴπαμεν καὶ προηγουμένως· ἐκτὸς τῆς ἀμέσου καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπικοινωνίας τοῦ Θεοῦ μὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὁ πανάγαθος Θεὸς τί ἄλλο ἠθέλησε νὰ πράξῃ; Νὰ συστήσῃ καὶ νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἰδιαίτερά τινα μέσα μεταδοτικὰ τῆς θείας αὐτοῦ Χάριτος, μέσα τοιαῦτα τὰ ὁποῖα νὰ δύνανται ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐπωφεληθοῦν. Καὶ τὰ μέσα ταῦτα εἶναι τὰ ἱερὰ Μυστήρια, τὰ ὁποῖα εἶναι μὲν ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως σημεῖα αἰσθητὰ σύμφωνα μὲ τὴν σωματικὴν καὶ ὑλικὴν ἡμῶν ἰδιότητα, ἀλλὰ διὰ τῶν αἰσθητῶν τούτων πραγμάτων μεταδίδονται εἰς ἡμᾶς τὰ νοητὰ καὶ ἀσώματα δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἤτοι ἡ ἀόρατος Χάρις τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ μετάδοσις αὐτὴ τῆς θείας Χάριτος ἐνεργεῖται ὄχι μαγικῶς, ἀλλὰ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὰ αἰσθητὰ ταῦτα στοιχεῖα τῶν Μυστηρίων, τὰ ὁποῖα ἐκτελεῖ ὁ κανονικῶς χειροτονηθεὶς Κληρικὸς κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καθιερουμένην τάξιν καὶ συμφώνως μὲ τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει δι' αὐτῶν ἡ Ἐκκλησία, ὅστις ποῖος εἶναι; Ὁ ἁγιασμὸς τῶν πιστῶν, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ματαιώνεται ἡ ἁγιαστική των ἰδιότης ὡς ἐκ τῆς ἀναξιότητος τυχὸν τοῦ ἐκτελεστοῦ αὐτῶν ἱερέως. Διότι «εἰ καὶ δι' ἀναξίων ὑπηρετοῦνται τὰ Μυστήρια καὶ αὐτοὶ » οὐδὲν ὠφελοῦνται, μᾶλλον δὲ βλάπτονται, ἀλλ' οἱ λαμβάνοντες ἁγιά» ζονται καὶ ὠφελοῦνται· ἡ γὰρ θεία Χάρις καὶ δι' ἀναξίων ὑπηρετῶν » ἐνεργεῖ καὶ τὰ Μυστήρια τελειοῖ».

Ταῦτα λοιπόν, ἀγαπητοὶ Χριστιανοί, ἔχοντες ὑπ' ὄψει νὰ μὴ ἀμφιβάλλετε ποσῶς περὶ τῆς ψυχικῆς ὠφελείας τῶν θείων Μυστηρίων, ὑπὸ οἱουδήποτε ἱερέως καὶ ἂν ἐκτελοῦνται ταῦτα, ἔστω δηλαδὴ οὗτος καὶ νὰ μὴ εἶναι πολὺ εὐλαβὴς καὶ πολὺ ἐνάρετος, καθὼς ὤφειλε νὰ εἶναι. Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ ἔλλειψις τυχὸν τοῦ ἱερέως βλάπτει τὸν ἴδιον, δὲν ἐνδιαφέρει τὸ Μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἐντεῦθεν δὲν χάνει τίποτε ἀπὸ τὴν σωτήριον ἐνέργειάν του. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀφείλετε ὑμεῖς νὰ ἐξετάζετε ἀπέναντι τῶν Μυστηρίων δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἠθικὴ ποιότης τοῦ ἱεροτελεστοῦ αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἰδική σας πίστις καὶ ἠθικὴ καθαριότης, τὰ ὁποῖα καὶ ἀποτελοῦν ἐκ μέρους σας τὴν δεκτικότητα τῆς θείας Χάριτος.